

TEĞÂBÜN SÛRESİ

sayılan eş, evlât ve malın mümin için bir imtihan vesilesi (fitne) olduğu ve ebedî sadeti engellemesi halinde düşman konumunda bulunacağı vurgulanır. Rivayete göre bazı sahâbîler, Kureyş ileri gelenlerinin din üzerindeki ağır baskıları neticesinde Medine'ye hicret etmek istemiş, fakat Mekke'de kalan malları ve aile fertleri yüzünden vazgeçmişlerdi. Daha sonra Medine'ye gidip önceden hicret edenlerin kavuştuğu gönül ferahlığını görünce yaptıklarına pişman olmuş, hatta hicretlerini engelleyen aile fertlerini cezalandırmak istemişlerdi. Bu sırada nâzil olan âyet yukarıdaki hususa temas etmekle birlikte cezalandırma yoluna gidilmemesini tavsiye etmiştir (Tirmizî, "Tefsîr", 64; Taberî, XXVIII, 158-161; Vâhidî, s. 341). Sûre Allah'a karşı saygılı olmayı, Allah'a ve resulüne uymayı, nefsin telkin edeceği cimrilikten kurtulup Allah rızası için harcama yapmayı emreden âyetlerle sona ermektedir (âyet: 14-18).

Teğâbün sûresinde kâfirlerin asıl probleminin âhireti inkâr etmek olduğu hususuna dikkat çekildikten sonra müminlerin hem kendi iç muhasebeleri hem de aile fertleri ve müslüman toplumla münasebetleri açısından uyum ve yardımlaşma esasına uymalarının gereği dile getirilmiştir. Sûrede ayrıca esmâ-i hüsnâdan on iki isim yer almakta, bunların bir kısmı zât-ı ilâhiyyenin kudret ve azametini ifade ederken diğerleri O'nun bağışlayıcı ve merhamet edici yönünü beyan etmektedir. Teğâbün sûresinin Resûlullah'ın diğer peygamberlere üstünlüğüne vesile olan sûrelerden (mufasssal) olduğu, Hz. Peygamber'in gece yatmadan önce bununla birlikte diğer beş sûreyi (müsebbihât) okuduğu ve bunların içinde 1000 âyetten daha hayırlı bir âyetin bulunduğunu söylediği rivayet edilmektedir (*Müsned*, IV, 128; Ebû Dâvûd, "Edeb", 97; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, s. 324-325, 331). Doğan her çocuğun başının tepesinde Teğâbün sûresinden beş âyetin yazılı olduğuna dair hadis İbn Kesîr tarafından "ileri derecede zayıf ve itibar edilmez" şeklinde değerlendirilmiştir (*Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, VII, 26). Bazı tefsir kitaplarında yer alan, "Teğâbün sûresini okuyan kimse ansızın ölmekten kurtulur" meâlindeki hadisin (Zemahşerî, VI, 137; Beyzâvî, IV, 286) mevzû olduğu kabul edilmiştir (Zemahşerî [neşredeninin notu], I, 684-685; Trablusî, II, 723).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "ğbn" md.; *Müsned*, IV, 128; Taberî, *Câmî'u'l-beyân* (nşr. Sıdkî Cemîl el-Attâr,

Beyrut 1415/1995, XXVIII, 158-161; Vâhidî, *Es-bâbü'n-nüzûl* (nşr. Eymen Sâlih Şa'bân), Kahire 1424/2003, s. 341; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecîd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 684-685; VI, 137; Beyzâvî, *Envârü't-ten-zil*, Beyrut 1410/1990, IV, 286; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, VII, 26, 28; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidi'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 723; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *el-Ehâdis ve'l-âşârü'l-vâride fi fezâ'ilü'l-Kur'âni'l-Ke-rîm*, Kahire 1421/2001, s. 324-325, 331; Seyyid Muhammed Hüseyinî – Mahbûbe Müezzîn, "Sûre-i Teğâbün", *DMT*, IX, 393.

BEKİR TOPALOĞLU

TEGANNÎ

(bk. MÛSİKÎ).

TEGAZZÛL

(التغزل)

Eski Türk edebiyatında gazel söyleme; kasidenin başında yahut sonunda yer alan ve tecdid-i matla' ile başlayan gazellerin adı (bk. GAZEL; KASİDE).

TEĞİN

Bazı Türk devletlerinde hükümdar soyundan gelen erkek çocuklara verilen unvan.

Kâşgarlı Mahmud **tegin** (**tigin**, **tekin**) kelimesinin "kul, köle" anlamına geldiğini söyler (*Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 355, 413). Hakanın (Efrâsiyâb) oğulları babalarının huzuruna çıktıkları zaman kendilerini kastederek, "Kul şöyle yaptı, kul böyle yaptı" derlerdi. Hakan oğullarının babalarına karşı olan saygılarından dolayı kullandıkları bu kelime zamanla onlarla özdeşleşmiştir. Teginler bir ordunun başında olur veya bir bölgenin idaresine memur edilirse "şad" unvanını alırlardı. Tegin unvanının zamana ve çevreye göre bazı değişikliklere uğradığı görülmektedir. Şehzadeleri diğer memlûk emirlerden ayırt etmek için tegin kelimesinin başına kişinin karakterine ve hiyerarşideki konumuna uygun biçimde sıfatlar eklenir, bunlarla birlikte "çağrı tegin, küç tegin, alp tegin, kutluğ tegin, gümüş tegin, tuğ tegin, bôri tegin, tonga tegin, arslan tegin, tuğrul tegin, yinal tegin, yığan tegin, kara tegin" gibi isimler ortaya çıkardı. Hakan oğullarının en küçüklerine ve orta halli kimselelerin itibarlı olanlarına "öge (üke) tegin" de-

nirdi. Tegin tegin kelimesinin kural dışı çoğuludur. Bunlar soyluluk alâmeti olarak kırmızı renkte bayrakla temsil edilirdi. Hakan soyundan gelen teginlerin unvanı Bekeç Arslan Tegin örneğinde görüldüğü gibi "bekeç" (beycegiz) idi (a.g.e., I, 357-358).

Akhun prenslerine de tegin unvanı verilir (Kafesoğlu, s. 81, 83). Göktürk kitâbelerinde geçen Kültigin, Yolluğ Tegin ve Tonga Tegin, Uygurlar'ın menşei efsanesinde rastlanan Or Tegin ile Uygurlar'ın yıkılışında adı geçen Menglig Tegin ve Akhun paralarında görülen tegin isim ve ibareleri, İslâm öncesi Türk devletlerinde hânedan mensupları için tegin unvanının sıkça kullanıldığını göstermektedir. Aynı unvana Karahanlılar, Gazneliler ve Selçuklular gibi İslâmî devirdeki Türk devletlerinde de tesadüf edilmektedir. Diğer taraftan teginlerle Hakanlı hanlarının soyundan gelen hatunlara ve bunların çocuklarına "tarım" lakabı verilirdi; itibar sahibi olsalar da hakanların çocuklarından başkasına tarım diye hitap edilemezdi (*Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 396). Uygur Hakanlığı'nın başlangıcında Moyen-çor kağan olmadan önce tegin unvanını taşıyor ve Uygurlar'ın başında bulunuyordu. Karahanlılar'da ülke Arslan Han'ın egemenliği altında sırasıyla Buğra Han (Tamgaç-Tavgaç), İlig Han ve tegin denilen şehzadeler tarafından yönetiliyordu. Teginler arasında "yinal tegin" ve "yığan tegin" gibi kademeler vardı. Bu unvan Türkçe'den Çince'ye geçen kelimeler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte kelimenin kökeni, anlamı ve okunuşuna dair Chavannes, A. Bombacı, F. Altheim, F. W. Radloff ve G. J. Ramstedt gibi Türkologlar'ın çeşitli nazariyeleri mevcuttur. Tegin unvanı han unvanı gibi sıradan insanlar arasında şahıs adı olarak da kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk Tercümesi, I, 90, 355-358, 396, 413-414; *Orhun Âbideleri* (nşr. Muharrem Ergin), İstanbul 1991, s. 67, 71, 83; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, İstanbul 1986, s. 81, 83, 343, ayrıca bk. İndeks; Abdülkadir Donuk, *Eski Türk Devletlerinde İdari-Askerî Unvan ve Terimler*, İstanbul 1988, s. 48-49; Faruk Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, İstanbul 1999, I-II, bk. İndeks; Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, Ankara 2002, s. 127-129; Şinasi Tekin, "Bilinen En Eski İslâmî Türkçe Metinler: Uygur Harfleriyle Yazılmış Karahanlılar Devrine Ait Tarla Satış Senetleri", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, IV, Ankara 1975, s. 183; Alimcan İnayet, "Hanyu Wailaici Cidian'a Göre Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine", *Turkish Studies*, III/1 (2008), s. 281; C. E. Bosworth, "Tigin", *EL²* (İng.), X, 480.

ÖMER SONER HUNKAN